

SECTION 2: FORMATION OF THE ACADEMIC INTEGRITY CULTURE IN THE INSTITUTION'S EDUCATIONAL SPACE

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-600-3-6>

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ТРЕТЬОМУ (ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ) РІВНІ: ДОСВІД КРАЇН ЄС

Чистякова І. А.

ВСТУП

З кінця 1980-х років підготовка докторів філософії стала широко обговорюваним політичним питанням, а реформи та напруженість навколо означеної категорії випускників набрали обертів. Професійні галузі та зміст докторської освіти зазнали змін усюди, частково тому, що зі загостренням академічної конкуренції американська «модель аспірантури» отримала широке поширення на міжнародному рівні. На сучасному етапі розвитку суспільства спостерігається швидке розширення докторських програм у більшості європейських країн, чому сприяла європейська політика вищої освіти та державні інвестиції. До того ж, початок ХХІ століття ознаменувався збільшенням кількості здобувачів ступеня доктора філософії у цих країнах. Науковці все частіше наголошують на стратегічному значенні таких програм у суспільстві знань¹. Докторська освіта зараз розглядається як така, що має ширші

¹ Bin A., Salles-Filho S., Colugnati F., Campos F. The 'added value' of researchers: The impact of doctorate holders on economic development. In L. Gokhberg, N. Shmatko L. Auriol (Eds.), *The science and technology labor force: The value of doctorate holders and development of professional careers. Science, Technology and Innovation Studies*. 2016. P. 317–342. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-31927210-8_14; Jones M. Contemporary trends in professional doctorates. *Studies in Higher Education*. 2018. No 43(5). P. 814–825. URL: <https://doi.org/10.1080/03075079.2018.1438095>.

переваги для суспільства, і її запитують для задоволення потреб різних секторів суспільства, особливо компаній².

Аналіз і узагальнення наукових розвідок з досліджуваної проблеми дозволив виявити фактори, які впливають на наміри здобувачів освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти щодо академічної кар'єри, з точки зору індивідуальних особливостей та академічного ринку праці, як-от:

1) існує диверсифікація зайнятості здобувачів PhD, причому майже третина академічних аспірантів працевлаштовуються в неакадемічних організаціях;

2) жінки-аспірантки схильні віддавати перевагу стабільним академічним професіям, а сільські та малозабезпечені групи здобувачів PhD більш схильні обирати роботу в академічних організаціях, щоб стати академічною елітою та реалізувати висхідну соціальну мобільність;

3) аспіранти, які ідентифікують себе з академічними спеціальностями, схильні обирати академічні професії, але значна частина висококваліфікованих аспірантів працевлаштовуються в неакадемічних організаціях;

4) академічні інтереси та ентузіазм є важливими факторами, що впливають на вибір академічної професії;

5) погіршення умов праці в академічних установах та зниження професійної привабливості мали охолоджувальний вплив на наміри аспірантів щодо академічної зайнятості.

У такому контексті все актуальнішим постає питання про академічну культуру здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня загалом, та культуру академічної доброчесності як її складової зокрема.

Питання культури академічної доброчесності стало предметом вивчення низки вітчизняних та закордонних науковців. У результаті проведеного дослідження можемо стверджувати, що основними напрямками розгляду розглядуваної проблеми є:

– правове трактування академічної доброчесності (М. Bošković³ та ін.);

– міжкультурний академічний контекст (О. Chaika, V. Domina, S. Nikolaienko, O. Fedosii⁴ та ін.);

² Van Deynze F., Santos P. National policy responses to European institutional pressures on doctoral education: The case of Flanders and Portugal. *European Journal of Higher Education*. 2020. URL: <https://doi.org/10.1080/21568235.2020.1756368>

³ Bošković M. Rethinking Legislation Governing Academic Integrity in the European Context. *Center for Educational Policy Studies Journal*. 2023. No 13(3). P. 11–32. <https://doi.org/10.26529/cepsj.1585>

⁴ Chaika O., Domina V., Nikolaienko S., & Fedosii O. Zero Tolerance to Plagiarism in Multicultural Teamwork: Challenges for English-Speaking non-EU and EU Academics. *World Journal of English Language*. 2023. No 13(4). P. 14. <https://doi.org/10.5430/wjel.v13n4p14>

- теоретико-практичні засади академічної доброчесності (Н. Батечко, М. Михайличенко⁵ D. A. Joyner⁶, A. Demyaniuk & I. Bilous⁷, A. Möller⁸, I. Muraina⁹ та ін.);
- провідні шляхи та перспективи боротьби з плагіатом (Ю. Гаруст, Б. Павленко¹⁰, Я. Тицька¹¹, J. M. Lang¹², Моуа¹³ та ін.);
- історичний контекст академічної доброчесності (А. Кузьменко¹⁴ та ін.);
- академічна доброчесність і підготовка майбутніх PhD (А. Кузьменко^{15 16} та ін.);
- компаративний контекст у формуванні академічної доброчесності здобувачів освіти (А. Кузьменко¹⁷, G. Ruir Pérez & J.-C. García-

⁵ Батечко Н., Михайличенко М. Феномен академічної доброчесності в контексті синергії наукових підходів. *Освітлогія*. 2019. № 8. С. 26–33.

⁶ Joyner D. A. Academic Integrity. In *Teaching at Scale* (p. 166-180). Routledge. 2022. <https://doi.org/10.4324/9781003274834-15>

⁷ Demyaniuk A. V., & Bilous I. I. Implementation of the principles of academic integrity in domestic scientific pedagogical activity. 2022. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.1.3>

⁸ Möller A. An analysis of university academic integrity policies in New Zealand. *Journal of Further and Higher Education*. 2022. P. 1–13. <https://doi.org/10.1080/0309877x.2022.2130195>

⁹ Muraina I. O. Resolving Misconception Challenges in the Teaching and Learning of Computer Science Amongst Undergraduate. 2023. <https://doi.org/10.57125/FED.2023.09.25.08>

¹⁰ Гаруст Ю., Павленко Б. Академічна доброчесність – шлях до захисту інтелектуальної власності українських науковців. *Правові горизонти*. 2017. С. 88–95.

¹¹ Тицька Я. Академічна доброчесність та академічна відповідальність у забезпеченні якості освіти. *Теорія держави та права*. 2018. № 11. С. 192–195

¹² Lang J. M. Cheating lessons, learning from academic dishonesty (first). Cambridge: Harvard University Press, 2013. <https://ru.scribd.com/document/688151874/James-M-Lang-Cheating-Lessons-Learning-From-Academic-Dishonesty-Harvard-University-Press-2013>

¹³ Moaya B. A. Academic Integrity Policies in Hispanic South American Higher Education: Status and Recommendations. In *Handbook of Academic Integrity*. Springer Nature Singapore. 2023. P. 1–23. https://doi.org/10.1007/978-981-287-079-7_122-1

¹⁴ Кузьменко А. Історія становлення академічної доброчесності у закладах вищої освіти України. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2021. № 3 (39). Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_ped_2021_3_25

¹⁵ Кузьменко А. Оцінка сучасного стану формування культури академічної доброчесності у ЗВО України. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 79. С. 135–139. Режим доступу: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.79.1.27>

¹⁶ Кузьменко А. Вимоги до доктора філософії в Україні як суб'єкта академічної доброчесної діяльності. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. № 45 (2). С. 137–144. Режим доступу: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/45_2021/part_2/45-2_2021.pdf

¹⁷ Кузьменко А. Культура академічної доброчесності PhD-здобувачів: досвід Латинської Америки. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 6(344). С. 162–171. Режим доступу: <http://hdl.handle.net/123456789/9274>.

Cabrero¹⁸, C. C. Santos, P. S. Santos, M. C. Sant'ana, H. Masuda, M. B. Barboza, S. M. R. Vasconcelos¹⁹ та ін.).

Отже, з упевненістю можемо стверджувати, що запропонована тема дослідження є актуальною та своєчасною, а також констатувати відсутність цілісного дослідження з формування культури академічної доброчесності майбутніх учителів музичного мистецтва на третьому (освітньо-науковому) рівні.

1. Теоретичні засади формування культури академічної доброчесності майбутніх учителів музичного мистецтва у країнах ЄС

Формування культури академічної доброчесності в країнах ЄС є одним із найважливіших аспектів професійної підготовки майбутніх докторів філософії в будь-якій галузі освіти.

У межах даного дослідження вважаємо за необхідне звернутися до потрактування основоположного поняття «культура академічної доброчесності майбутнього вчителя музичного мистецтва». Однак, насамперед, на нашу думку, слід з'ясувати сутність поняття «академічна культура».

У світовій науково-педагогічній думці існує низка підходів та тлумачень зазначеного поняття. Наголосимо, що в науковій думці не існує єдиного підходу до формулювання досліджуваного терміну.

Нам імпонує думка О. Семеніхіної щодо потрактування поняття «академічна культура». Дослідниця здійснила порівняльний аналіз підходів до тлумачення означеного поняття на основі наукових розвідок, які представлені в інтернеті у відкритому доступі. У результаті науковець запропонувала низку підходів до інтерпретації досліджуваного поняття, як-от:

– культурологічний, крізь призму якого О. Семеніхіна пропонує розглядати академічну культуру як систему цінностей, норм, традицій, звичаїв, які характеризують культуру суспільства та взаємовідносини у ньому;

– педагогічний, де академічна культура розуміється як система знань, умінь і навичок, необхідних для успішного навчання та наукової діяльності);

¹⁸ Ruipérez G., & García-Cabrero J.-C. Plagiarism and academic integrity in Germany. *Comunicar*. 2016. № 24(48). С. 9–17. <https://doi.org/10.3916/c48-2016-01>

¹⁹ Santos C. C., Santos P. S., Sant'ana M. C., Masuda H., Barboza M. B., Vasconcelos, S. M. R. Going beyond academic integrity might broaden our understanding of plagiarism in science education: A perspective from a study in Brazil. *An Acad Bras Cienc*. 2017. No 89 (1, Suppl). P. 757–771.

– соціологічний, у межах якого академічну культуру розглядають як систему соціальних норм, цінностей та очікувань, що регулюють поведінку учасників академічного співтовариства;

– інституційний, який дозволив визначити академічну культуру як корпоративну культуру закладу вищої освіти, яка базується на академічному кодексі поведінки, до складу якого входить взаємна повага, гідність, академічна доброчесність, безперервний розвиток та відповідальність за результати праці)²⁰.

Цінним для нас також є дослідження О. Семеног, О. Семеніхіної та Д. Безуглого «Формування академічної культури педагога-дослідника в умовах цифрового творчого середовища».

Академічну культуру автори розтлумачують як «інтегративне утворення особистості, яке складається з аксіологічного, мотиваційно-етичного, наративно-цифрового, мовно-комунікативного, праксеологічного, поведінково-інтерактивного компонентів, кожний з яких характеризується певним змістовим наповненням і проявляється в культурі розумової праці, етичній культурі, культурі академічного читання і письма, академічної комунікації, академічній інформатиці, академічному менеджменті та ін.²¹

Міжнародний центр академічної доброчесності визначає академічну доброчесність як дотримання п'яти фундаментальних цінностей: чесності, довіри, справедливості, поваги та відповідальності²². У поєднанні зі сміливістю діяти відповідно до цих принципів навіть за несприятливих умов вони становлять основоположну основу академічного середовища. За відсутності вказаних цінностей освітня, наукова та дослідницька діяльність втрачає суспільну значущість та набуває сумнівного характеру.

У випадку прийняття, інтеріоризації та реалізації на практиці зазначені фундаментальні цінності перетворюються на своєрідні ціннісні орієнтири для академічних спільнот, що дотримуються принципів доброчесності. Важливо наголосити, що ці цінності не слід розглядати виключно як абстрактні категорії: вони виконують функцію інструменту формування й розвитку здатності до етичного ухвалення рішень та регуляції поведінки учасників освітнього процесу. Таким чином, фундаментальні цінності академічної доброчесності забезпечують

²⁰ Семеніхіна О. В. Академічна культура: компаративний аналіз підходів до інтерпретації поняття. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 3(37). С. 590–599. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16\(34\)-590-599](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16(34)-590-599).

²¹ Semenoh O. M., Semenikhina, O. V. and Bezuhlyi D. S. Formation of the teacher-researcher academic culture in a digital creative environment”, *ITLT*, vol. 62, no. 6, pp. 240–251, Dec. 2017., с. 243. doi: 10.33407/itlt.v62i6.1917.

²² T. Fishman (Ed.). *The Fundamental Values of Academic Integrity*. International Center for Academic Integrity

можливість трансформації ідеалів академічного середовища у практичні дії, сприяючи формуванню та зміцненню культури доброчесності у вищій освіті та науці.

Зупинимося коротко на характеристиці кожної цінності.

Чесність є невід'ємною основою викладання, навчання, наукових досліджень і служіння суспільству, а також необхідною передумовою для повної реалізації таких цінностей, як довіра, справедливість, повага та відповідальність. Важливо, щоб академічні політики та практики спільноти чітко демонстрували неприйнятність фальсифікації даних, обману, шахрайства, крадіжок та інших проявів нечесної поведінки.

Нечесна поведінка не лише ставить під загрозу добробут академічних спільнот і порушує права їхніх членів, але й може згнатьбити репутацію закладу та знецінити здобуті в ньому ступені. Чесність починається з особистості й поширюється на ширшу спільноту. У процесі пізнання як студенти, так і викладачі повинні бути чесними із собою та одне з одним. У навчальних залах і лабораторіях, у бібліотеках, на спортивних майданчиках і в аудиторіях формування та практикування чесності створює підґрунтя для довічної доброчесності. Розвиток мужності та внутрішніх ресурсів, необхідних для прийняття чесних і етичних рішень навіть ціною особистих втрат, є необхідним кроком до встановлення спільнот, заснованих на довірі.

Коли чесність утверджується як цінність, це створює умови для розвитку довіри та сприяє їй. Довіра накопичується з часом, завдяки досвіду, і вибудовується передусім на основі вчинків, а не слів.

Довіра зміцнюється завдяки викладачам, які встановлюють чіткі вимоги до виконання завдань і критеріїв оцінювання студентських робіт, а також завдяки здобувачам освіти, які готують роботи чесно, вдумливо та щиро. Довіра розвивається у закладах освіти, які встановлюють чіткі й послідовні академічні стандарти, неухильно та справедливо їх застосовують, а також підтримують чесні та неупереджені дослідження.

Довіра часто виникає взаємно: бути надійним і дозволяти собі довіряти іншим – речі, що йдуть поруч. Довіра є необхідним фундаментом академічної діяльності. Лише завдяки довірі ми можемо ґрунтувати нові дослідження на працях інших і впевнено рухатися вперед.

Довіра дає нам змогу співпрацювати, обмінюватися інформацією та вільно поширювати нові ідеї без страху, що нашу роботу буде вкрадено, нашу кар'єру зруйновано чи нашу репутацію знецінено. Довіра є необхідною умовою для того, щоб люди поза академічними спільнотами вірили у значення та цінність наукових досліджень, викладання та отриманих ступенів.

Спільноти довіри сприяють співпраці, створюючи середовище, в якому учасники очікують ставитися до інших – і щоб до них ставилися – з чесністю та повагою.

Справедливе ставлення є важливим чинником у становленні етичних спільнот. Важливими складовими **справедливості** є передбачуваність, прозорість та чіткі, обґрунтовані очікування. Послідовні та справедливі реакції на прояви нечесності та порушення принципів доброчесності також є елементами справедливості.

Справедливе, точне й неупереджене оцінювання відіграє важливу роль в освітньому процесі, а справедливість у питаннях виставлення балів та оцінювання є необхідною умовою для встановлення довіри між викладачами та здобувачами освіти.

Наукові спільноти можуть бути успішними лише там, де існує **повага** до їхніх учасників і до різноманітних, а подекуди й суперечливих думок, які вони висловлюють. Найдинамічніші та найпродуктивніші освітні середовища – це ті, що заохочують активну взаємодію, включно з ретельним випробуванням ідей, жвавими дискусіями та гострими суперечками, урівноваженими повагою до тих, хто їх висловлює.

В академічних середовищах, заснованих на доброчесності, навіть ті, хто не погоджується у фактах, поділяють пошану й шанобливе ставлення до знань і методів, за допомогою яких їх здобувають.

Відповідальність за дотримання цінностей академічної доброчесності є водночас індивідуальним обов'язком і спільною турботою всієї академічної спільноти. Кожен член спільноти – здобувач освіти, викладач або адміністратор – відповідає за забезпечення доброчесності у науковій діяльності, викладанні та дослідженнях. Важливо, що ця відповідальність не обмежується лише дотриманням власної чесності, але й передбачає активне сприяння створенню середовища довіри, справедливості, поваги та етичної поведінки серед усіх учасників освітнього процесу.

Формування культури академічної доброчесності передбачає розвиток у здобувачів вищої освіти та науковців навичок усвідомленого ухвалення етичних рішень, здатності протистояти тиску порушувати правила та мужності діяти відповідно до принципів доброчесності навіть за наявності труднощів чи особистих втрат. Акцент робиться не лише на покараннях за порушення, але й на вихованні самосвідомості та професійної відповідальності, що є ключовими чинниками стійкої академічної культури.

Таким чином, відповідальність стає фундаментом для формування середовища, у якому знання, дослідження та наукові досягнення розвиваються у прозорій, етичній та взаємоповажній атмосфері. Вона

забезпечує не лише захист прав та інтересів окремих учасників, але й зміцнює репутацію закладу освіти та довіру до результатів його наукової діяльності як серед академічної спільноти, так і серед суспільства загалом.

Мужність відрізняється від попередніх фундаментальних цінностей тим, що вона радше є не цінністю, а рисою або здатністю. Людей, які проявляють мужність, часто неправильно сприймають як тих, хто не відчуває страху. Насправді мужність – це здатність діяти відповідно до власних цінностей, незважаючи на страх.

Мужність є елементом характеру, який дозволяє здобувачам освіти прагнути до високої якості свого навчання, утримуючи себе та своїх однокурсників на найвищих стандартах академічної доброчесності, навіть коли це пов'язано з ризиком негативних наслідків або репресій. Бути мужнім означає діяти відповідно до власних переконань. Подібно до інтелектуальних здібностей, мужність може розвиватися лише в середовищах, де вона піддається випробуванню.

Отже, формування культури академічної доброчесності у процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на третьому (освітньо-науковому) рівні ми будемо розуміти як консолідацію формальної та неформальної культурних систем закладу вищої освіти з метою досягнення високого рівня дотримання етичних принципів. Формальні культурні системи закладу вищої освіти складаються з адміністрації, лідерів, цінностей, правил, кодексів, орієнтації та навчання, системи винагород, структури влади, процесу ухвалення рішень. Водночас неформальні культурні системи є взірцями для наслідування, неформальними нормами, ритуалами, міфами.

2. Практичні засади формування культури академічної доброчесності у процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на третьому (освітньо-науковому) рівні у країнах ЄС

Формування культури академічної доброчесності у здобувачів ступеня доктора філософії є одним із ключових чинників забезпечення якості вищої освіти в країнах Європейського Союзу. Наявність такої культури є провідним мотивом для утвердження високих стандартів інтелектуальної чесності, етичної відповідальності та професійної моралі, сприяє формуванню громадян, здатних ухвалювати зважені рішення й дотримуватися принципів соціальної справедливості.

У сучасних європейських університетах академічна доброчесність трактується як невід'ємний елемент процесу освіти, що регламентується міжнародними документами, як-от: Бухарестська декларація етичних цінностей і принципів вищої освіти в Євро-

пейському Союзі²³, угода, ухвалена Міжнародною асоціацією університетів та Обсерваторією Великої хартії університетів (Magna Charta Universitatum) під назвою «*Керівні принципи щодо інституційних кодексів етики у вищій освіті*»²⁴.

У декларації окреслено роль академічної етики, культури та університетської спільноти в організації освітнього процесу, наголошено на значенні демократичного та етичного врядування, проведення наукових досліджень на засадах доброчесності та соціальної відповідальності.

Угода ж набула статусу спільного документа для діяльності ключових учасників університетського середовища, передбачаючи їхню згоду та відповідальність за дотримання визначених принципів, спрямованих на формування організаційної та моральної ідентичності здобувачів вищої освіти, зокрема й здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня²⁵.

Передусім йдеться про такі основоположні компоненти: академічна чесність і дотримання етичної поведінки в наукових дослідженнях; принципи рівності, справедливості та толерантності до дискримінації; важливість підзвітності та прозорості; здатність до критичного аналізу й повага до аргументів інших науковців; вільне й відкрите поширення інформації; солідарність у чесній комунікації з міжнародними партнерами. Міжнародна асоціація університетів розробила систему впровадження кодексів етики, що гарантує соціальну відповідальність закладів вищої освіти перед громадою, а також надання якісних освітніх послуг і дотримання науковцями етичних норм під час проведення досліджень.

У 2013 році Пан'європейська платформа Ради Європи з етики, прозорості та доброчесності в освіті (ETINED) розробила низку важливих документів, серед яких – «*Етичні принципи та етична поведінка всіх учасників освітнього процесу*».

У липні 2022 року Комітет міністрів Ради Європи ухвалив Рекомендацію CM/Rec(2022)18²⁶, спрямовану на боротьбу з недоброчесністю в галузі освіти. Розроблення рекомендації здійснювалося на основі чотирьох років роботи в межах платформи

²³ The Bucharest Declaration concerning Ethical Values and Principles for Higher Education in the Europe Region. URL: [https://iqaa.kz/images/doc/Bologna/Bucharest%20Declaration%20\(2004\).pdf](https://iqaa.kz/images/doc/Bologna/Bucharest%20Declaration%20(2004).pdf)

²⁴ IAU-MCO Guidelines for an Institutional Code of Ethics in Higher Education. 2012. URL: https://www.iau-aiu.net/IMG/pdf/ethics_guidelines_finaldef_08.02.13.pdf

²⁵ Latopolski K. E., & Gallant T. L. B. Academic integrity. In Student conduct practice (p. 243–257). Routledge. 2023. <https://doi.org/10.4324/9781003447177-15>

²⁶ Means to counter education fraud. Legislation, practices and instruments. URL: <https://rm.coe.int/prems-023823-gbr-2512-etined-vol-7-16x24-web-4/1680addf63>

ETINED Ради Європи з питань етики, доброчесності та прозорості в освіті. Наголосимо, що поява Рекомендації стала відповіддю на необхідність спільного європейського підходу в галузі боротьби з недоброчесністю в освіті. Цей новий міжнародний стандарт структурований за чотирма вимірами: запобігання, переслідування, міжнародна співпраця та моніторинг. Текст містить шість основних рекомендацій державам-членам Ради Європи:

- сприяти високоякісній освіті шляхом ліквідації шахрайства в освіті;

- захищати учнів, студентів, дослідників та персонал на всіх рівнях освіти від організацій та осіб, які займаються продажем (та рекламою) шахрайських послуг;

- надавати підтримку у впровадженні превентивних та захисних заходів, а також культури рівних можливостей на всіх рівнях та в усіх секторах освіти та навчання, а також у переході між цими секторами;

- здійснювати моніторинг технологічних розробок, які можуть підтримувати нові форми шахрайства;

- сприяти міжнародній співпраці в цій галузі;

- підтримувати широке поширення рекомендації²⁷.

У довгостроковій перспективі боротьба з проявами недоброчесності засвідчує, що університети Європи розглядають їх як серйозну загрозу власній академічній безпеці²⁸. На рівні кожного університету запроваджуються відповідні нормативні положення, а також система санкцій і покарань. Майже кожен європейський заклад вищої освіти має власний кодекс етики, основними принципами якого виступають: відповідальність, конкурентоспроможність, служіння суспільству, етична поведінка, повага до законодавства, підтримка міжнародного співробітництва та збереження довкілля. Загальні тенденції розвитку академічної доброчесності в європейських університетах визначаються глобалізацією, інтеграцією професійної етики та деонтології в освітній процес і процесами інформатизації.

Відтак, сутність і роль кодексів честі у формуванні академічної культури здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти є важливим чинником забезпечення академічної доброчесності. Наголосимо, що в європейських країнах застосування кодексів честі має тривалу та продуктивну історію. Зазвичай вони складаються з двох основних частин: переліку академічних порушень та визначення

²⁷ Means to counter education fraud. Legislation, practices and instruments. URL: <https://rm.coe.int/prems-023823-gbr-2512-etined-vol-7-16x24-web-4-/1680addf63>

²⁸ Ortega-Martín J. L., & Madrid D. A framework for teaching practice in the european context: General principles and assessment. *The International Journal of Learning: Annual Review*. 2006. No 13(7). P. 135–144. <https://doi.org/10.18848/1447-9494/cgp/v13i07/44986>

наслідків за їхнє вчинення. Завдяки автономії закладів вищої освіти університети мають можливість самостійно встановлювати санкції за порушення академічної доброчесності²⁹.

У контексті даного дослідження звернемося до практики формування культури академічної доброчесності здобувачів освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти окремих європейських країн. Так, у Польщі у 1994 році було ухвалено Закон про авторське право та суміжні права, який згодом за потреби підлягав змінам та доповненням. Цей законодавчий акт став основою для політичного та правового регулювання боротьби з такими проявами академічної недоброчесності, як плагіат. Існуюча система була вдосконалена, а у 2007 році в Польщі запроваджено систему Plagiat.pl, програму обміну інформаційними базами університетів для перевірки кваліфікаційних робіт і дисертацій. Це спричинило створення першої позаінституційної бази даних в Інтернеті. Варто також відзначити позитивний досвід, започаткований у 2008 році в межах співпраці між Польською акредитаційною радою (РАС) та Plagiat.pl. Зокрема, Акредитаційний комітет виконує свою місію шляхом обов'язкових оцінок програм якості освіти та надання експертних висновків щодо заявок на дослідницькі та освітні програми, поданих закладами вищої освіти³⁰.

В освітньому середовищі Польщі та під час підготовки майбутніх докторів філософії запровадження спеціалізованих курсів в освітньому процесі закладів вищої освіти стало ефективним інструментом у боротьбі з академічною недоброчесністю. Основне завдання означених курсів полягає у навчанні здобувачів базовим правилам і нормам під час написання наукових статей, вибору та формулювання теми, визначення об'єкта, предмета та мети дисертаційного дослідження, а також встановлення правил оформлення використаної та цитованої наукової літератури³¹. До того ж, система вищої освіти Польщі характеризується прозорістю та відкритістю завдяки створенню репозиторіїв, через які відбувається обмін науковою інформацією.

У Німеччині існує серйозна система запобігання академічній недоброчесності серед здобувачів PhD та забезпечення високих стандартів доброчесності в академічному середовищі. Для цього використовуються різноманітні методи та практики, зокрема навчання

²⁹ Riedesel C. P., Clear A. L., Cross G. W., Hughes J. M., Simon & Walker H. M. Academic integrity policies computing education. 2012. <https://doi.org/10.1145/2426636.2426638>

³⁰ Kokkinaki A. I., Demoliou C., & Iakovidou M. Students' perceptions of plagiarism and relevant policies in Cyprus. *International Journal for Educational Integrity*. 2015. No 11(1). <https://doi.org/10.1007/s40979-015-0001-7>

³¹ Sadowski K. (2021). Implementation of the New European Bauhaus Principles as a Context for Teaching Sustainable Architecture. *Sustainability*. 2021. No 13(19), 10715. <https://doi.org/10.3390/su131910715>

теоретичним аспектам академічної доброчесності. Академічна доброчесність та етика активно викладаються через різні дисципліни та навчальні програми, наприклад, курси «Етика у наукових дослідженнях» або «Етика науки», що включають детальне вивчення етичних питань, пов'язаних із науковою діяльністю та академічною доброчесністю, а також проблем наукових махінацій. Деякі заклади пропонують дисципліну «Юриспруденція та академічна доброчесність», що розглядає правові аспекти академічної доброчесності та питання інтелектуальної власності, або курс «Наукова доброчесність», який досліджує концепцію академічної доброчесності та правила наукової етики. Важливим є також предмет «Методи наукових досліджень», який починає викладатися на магістерському рівні та продовжується на післядипломному. Цей курс може включати етичні аспекти наукових досліджень та академічної доброчесності.

Інформаційне забезпечення також відіграє важливу роль у системі формування академічної доброчесності³². Зокрема, здобувачі PhD інформуються за допомогою спеціальних документів, серед яких *Recommendations on Academic Integrity Position Paper*³³. Цей документ складається з кількох частин: рекомендації та настанови щодо доброї наукової практики, впровадження в Німеччині, сфери дії та поради. У ньому здобувачі освіти дізнаються про поняття академічної доброчесності, прояви плагіату, шкоду плагіату для наукової спільноти, особливості публікацій у міжнародних журналах та процес підготовки статті до публікації.

Німецькі університети мають чіткі правила і стандарти академічної доброчесності, порушення яких може призвести до серйозних наслідків, зокрема позбавлення стипендії, відрахування з навчального закладу та застосування інших санкцій.

Франція прагне створити академічне середовище, де цінності доброчесності та етики наукових досліджень є пріоритетними, а здобувачі освіти мають відповідні навички та цінності академічної доброчесності. Багато французьких університетів мають власний кодекс академічної доброчесності, який визначає правила та норми академічної чесності. Усі учасники освітнього процесу мають дотримуватися цих норм під час проведення наукових досліджень та написання академічних робіт³⁴.

³² Cleary M., & Sayers J. Academic Integrity and Plagiarism. *Nurse Author & Editor*. 2017. No 27(2). P. 1–9. <https://doi.org/10.1111/j.1750-4910.2017.tb00243.x>

³³ Recommendations on Academic Integrity Position Paper. URL: <https://www.uni-regensburg.de/assets/universitaet/ombudspersonen/recommendations-on-academic-integrity-2015.pdf>

³⁴ Kuzmenko A., Biriukova D., Tiahlo N. & Tiahlo L. Means of Forming a Culture of Academic Integrity of Postgraduate Students: Experience of Ukraine and the European Union.

До того ж, за даними сучасних досліджень, понад 20 французьких університетів мають спеціальних рецензентів з академічної доброчесності або менеджерів наукових проєктів. Ці особи повинні відповідати певним критеріям, серед яких знання наукових питань, об'єктивність, незалежність та конфіденційність. Вони призначаються адміністрацією університету, а їхні ідентифікаційні дані та контактна інформація робляться публічно доступними. Для рецензентів розроблено спеціальний посібник із наукової доброчесності, у якому визначено поняття наукової доброчесності та окреслено їхні обов'язки. До них належать: контроль та нагляд, запобігання та усунення порушень, сприяння розвитку культури наукової доброчесності в закладі та звітування перед керівництвом університету щодо розглянутих випадків³⁵. Ці рецензенти є частиною національної мережі та мають зв'язки з європейськими колегами через мережу Enrio (European Network of Research Integrity Officers).

У Австрії також створено робочі групи для розслідування випадків академічної недоброчесності. Важливо, що ця країна щорічно збирає статистику щодо основних випадків академічної недоброчесності у закладах вищої освіти на національному рівні³⁶. Крім того, багато австрійських університетів мають власне програмне забезпечення для виявлення недоброчесності та плагіату серед здобувачів вищої освіти³⁷.

Варто зазначити, що в Нідерландах національна організація SURF створює окремі технологічні рішення для підтримки PhD-студентів, сприяючи розвитку культури академічної доброчесності. Крім того, більшість нідерландських університетів використовують різноманітні власні національні програмні засоби для перевірки унікальності дисертацій³⁸. Водночас деякі заклади надають спеціальну підтримку здобувачам третього рівня освіти для вдосконалення навчальних навичок, включно з академічною доброчесністю та цифровою компетентністю.

Journal of Curriculum and Teaching. 2024. Vol. 13, No. 3; Special Issue. P. 136–146. <https://doi.org/10.5430/jct.v13n3p136>

³⁵ Batechko N., Durdas A., Kishchak T., & Mykhailichenko M. Implementation of the principles of academic integrity context of European practice. *Educological Discourse*. 2020. No (1). P. 168–181. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.1.14>

³⁶ Glendinning I. Comparison of policies for Academic Integrity in Higher Education across the European Union. 2013. Retrieved from <http://plagiarism.cz/ippheae/files/D2-3-00%20EU%20IPPHEAE%20CU%20Survey%20EU-wide%20report.pdf>

³⁷ Cullen C., & Parnter C. *Collaboration Policies and Academic Integrity*. SAGE Publications, Inc. 2022. <https://doi.org/10.4135/9781071887967>

³⁸ Glendinning I. Comparison of policies for Academic Integrity in Higher Education across the European Union. 2013. Retrieved from <http://plagiarism.cz/ippheae/files/D2-3-00%20EU%20IPPHEAE%20CU%20Survey%20EU-wide%20report.pdf>

ВИСНОВКИ

Таким чином, європейські засоби розвитку культури академічної доброчесності, загалом, спрямовані на визначення спільних результатів, які реалізуються за допомогою конкретних інструментів, серед яких етична освіта, університетські кодекси, семінари та тренінги, програми стажування й наставництва, антиплагіатні системи, санкції за порушення, публічні дискусії та акредитаційні процедури.

Європейські університети надають пріоритетного значення розвитку етичної культури та формуванню академічної доброчесності серед усіх учасників освітнього процесу. Система заходів у цій сфері охоплює як змістовні аспекти навчання, так і організаційно-правові механізми забезпечення якості освіти.

До основних складників етичної освіти відносять проведення лекційних курсів, семінарів і тренінгів, спрямованих на засвоєння принципів академічної доброчесності та моральних стандартів у науковій діяльності. На етапі аспірантури обов'язковим є вивчення засад чесності, коректності академічної поведінки та відповідального здійснення наукового пошуку.

У більшості європейських закладів вищої освіти діють корпоративні кодекси етики або внутрішні регламенти, що закріплюють вимоги до академічної діяльності, включаючи сувору заборону плагіату та інших форм недоброчесних практик.

Поширеною практикою є організація спеціалізованих навчальних заходів, метою яких є формування в здобувачів умінь уникати академічного плагіату, дотримуватися правил наукового цитування, а також розвивати здатність до самостійного формулювання ідей і результатів дослідження.

Значного поширення набувають програми стажування та наставництва, в межах яких досвідчені науковці й викладачі здійснюють індивідуальний супровід аспірантів, сприяючи їхньому ознайомленню з етичними нормами академічної діяльності.

Важливим інструментом підтримання доброчесності є впровадження програмних систем виявлення академічного плагіату, які застосовуються під час перевірки дисертаційних і кваліфікаційних робіт. Водночас в університетах функціонує система санкцій за порушення академічної доброчесності, що включає зниження результатів оцінювання, відрахування здобувачів або навіть позбавлення статусу студента.

Дискусії з питань академічної доброчесності нерідко набувають форми публічних обговорень та академічних дебатів, які виконують функцію формування єдиних стандартів та підтримання відкритого діалогу в академічному середовищі.

Контроль за дотриманням належних практик забезпечується діяльністю спеціалізованих акредитаційних інституцій, які здійснюють оцінювання освітніх програм і діяльності закладів вищої освіти. Результати такої оцінки мають принципове значення для визначення рівня сформованості у здобувачів вищої освіти знань про академічну доброчесність та усвідомлення ними наслідків недоброчесної поведінки.

АНОТАЦІЯ

У сучасних умовах інтеграції України до європейського освітнього простору особливого значення набуває формування культури академічної доброчесності як ключової складової професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Академічна доброчесність виступає запорукою якісної науково-освітньої діяльності, забезпечує довіру до результатів навчання та досліджень, сприяє розвитку відповідального ставлення до професійних і творчих завдань. Досвід країн Європейського Союзу свідчить про ефективність упровадження системних заходів із виховання академічної культури серед здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Звернення до цього досвіду є важливим для удосконалення вітчизняної практики підготовки педагогічних кадрів у галузі мистецької освіти. У розділі монографії визначено сутність основоположних понять дослідження «академічна культура» та «формування культури академічної доброчесності майбутніх учителів музичного мистецтва». Автором проаналізовано європейські документи, які регламентують дотримання академічної доброчесності в системі вищої освіти. Охарактеризовано практики формування культури академічної доброчесності майбутніх учителів музичного мистецтва європейських країн, як-от: Франції, Німеччини, Польщі, Нідерландів. Окреслено інструменти формування культури академічної доброчесності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі підготовки на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Батечко Н., Михайліченко М. Феномен академічної доброчесності в контексті синергії наукових підходів. *Освітологія*. 2019. № 8. С. 26–33.

2. Гаруст Ю., Павленко Б. Академічна доброчесність – шлях до захисту інтелектуальної власності українських науковців. *Правові горизонти*. 2017. С. 88–95.

3. Кузьменко А. Вимоги до доктора філософії в Україні як суб'єкта академічної доброчесної діяльності. *Актуальні питання гуманітарних*

наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2021. № 45 (2). С. 137–144. Режим доступу: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/45_2021/part_2/45-2_2021.pdf

4. Кузьменко А. Історія становлення академічної доброчесності у закладах вищої освіти України. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2021. № 3 (39). Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_ped_2021_3_25

5. Кузьменко А. Культура академічної доброчесності PhD-здобувачів: досвід Латинської Америки. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 6(344). С. 162–171. Режим доступу: <http://hdl.handle.net/123456789/9274>.

6. Кузьменко А. Оцінка сучасного стану формування культури академічної доброчесності у ЗВО України. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 79. С. 135–139. Режим доступу: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.79.1.27>

7. Семеніхіна О. В. Академічна культура: компаративний аналіз підходів до інтерпретації поняття. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 3(37). С. 590–599. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16\(34\)-590-599](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16(34)-590-599).

8. Тицька Я. Академічна доброчесність та академічна відповідальність у забезпеченні якості освіти. *Теорія держави та права*. 2018. № 11. С. 192–195.

9. Batechko N., Durdas A., Kishchak T., & Mykhailichenko M. Implementation of the principles of academic integrity context of European practice. *Educological Discourse*. 2020. No (1). P. 168–181. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.1.14>

10. Bin A., Salles-Filho S., Colugnati F., Campos F. The ‘added value’ of researchers: The impact of doctorate holders on economic development. In L. Gokhberg, N. Shmatko L. Auriol (Eds.), *The science and technology labor force: The value of doctorate holders and development of professional careers. Science, Technology and Innovation Studies*. 2016. P. 317–342. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-31927210-8_14

11. Bošković M. Rethinking Legislation Governing Academic Integrity in the European Context. *Center for Educational Policy Studies Journal*. 2023. No 13(3). P. 11–32. <https://doi.org/10.26529/cepsj.1585>

12. Chaika O., Domina V., Nikolaienko S., & Fedosii O. Zero Tolerance to Plagiarism in Multicultural Teamwork: Challenges for English-Speaking non-EU and EU Academics. *World Journal of English Language*. 2023. No 13(4). P. 14. <https://doi.org/10.5430/wjel.v13n4p14>

13. Cleary M., & Sayers J. Academic Integrity and Plagiarism. *Nurse Author & Editor*. 2017. No 27(2). P. 1-9. <https://doi.org/10.1111/j.1750-4910.2017.tb00243.x>
14. Cullen C., & Parnter C. Collaboration Policies and Academic Integrity. SAGE Publications, Inc. 2022. <https://doi.org/10.4135/9781071887967>
15. Demyaniuk A. V., & Bilous I. I. Implementation of the principles of academic integrity in domestic scientific pedagogical activity. 2022. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.1.3>
16. Glendinning I. Comparison of policies for Academic Integrity in Higher Education across the European Union. 2013. Retrieved from <http://plagiarism.cz/ippheae/files/D2-3-00%20EU%20IPPHEAE%20CU%20Survey%20EU-wide%20report.pdf>
17. Glendinning I. Comparison of policies for Academic Integrity in Higher Education across the European Union. 2013. Retrieved from <http://plagiarism.cz/ippheae/files/D2-3-00%20EU%20IPPHEAE%20CU%20Survey%20EU-wide%20report.pdf>
18. IAU-MCO Guidelines for an Institutional Code of Ethics in Higher Education. 2012. URL: https://www.iau-aiu.net/IMG/pdf/ethics_guidelines_finaldef_08.02.13.pdf
19. Jones M. Contemporary trends in professional doctorates. *Studies in Higher Education*. 2018. No 43(5). P. 814-825. URL: <https://doi.org/10.1080/03075079.2018.1438095>.
20. Joyner D. A. Academic Integrity. In *Teaching at Scale* (p. 166–180). Routledge. 2022. <https://doi.org/10.4324/9781003274834-15>
21. Kokkinaki A. I., Demoliou C., & Iakovidou M. Students' perceptions of plagiarism and relevant policies in Cyprus. *International Journal for Educational Integrity*. 2015. No 11(1). <https://doi.org/10.1007/s40979-015-0001-7>
22. Kuzmenko A., Biriukova D., Tiahlo N. & Tiahlo L. Means of Forming a Culture of Academic Integrity of Postgraduate Students: Experience of Ukraine and the European Union. *Journal of Curriculum and Teaching*. 2024. Vol. 13, No. 3; Special Issue. P. 136–146. <https://doi.org/10.5430/jct.v13n3p136>
23. Lang J. M. Cheating lessons, learning from academic dishonesty (first). Cambridge: Harvard University Press, 2013. <https://ru.scribd.com/document/688151874/James-M-Lang-Cheating-Lessons-Learning-From-Academic-Dishonesty-Harvard-University-Press-2013>
24. Latopolski K. E., & Gallant T. L. B. Academic integrity. In *Student conduct practice* (p. 243–257). Routledge. 2023. <https://doi.org/10.4324/9781003447177-15>

25. Means to counter education fraud. Legislation, practices and instruments. URL: <https://rm.coe.int/prems-023823-gbr-2512-etined-vol-7-16x24-web-4-/1680addf63>

26. Möller A. An analysis of university academic integrity policies in New Zealand. *Journal of Further and Higher Education*. 2022. P. 1–13. <https://doi.org/10.1080/0309877x.2022.2130195>

27. Moya B. A. Academic Integrity Policies in Hispanic South American Higher Education: Status and Recommendations. In *Handbook of Academic Integrity*. Springer Nature Singapore. 2023. P. 1–23. https://doi.org/10.1007/978-981-287-079-7_122-1

28. Muraina I. O. Resolving Misconception Challenges in the Teaching and Learning of Computer Science Amongst Undergraduate. 2023. <https://doi.org/10.57125/FED.2023.09.25.08>

29. Ortega-Martín J. L., & Madrid D. A framework for teaching practice in the european context: General principles and assessment. *The International Journal of Learning: Annual Review*. 2006. No 13(7). P. 135–144. <https://doi.org/10.18848/1447-9494/cgp/v13i07/44986>

30. Recommendations on Academic Integrity Position Paper. URL: <https://www.uni-regensburg.de/assets/universitaet/ombudspersonen/recommendations-on-academic-integrity-2015.pdf>

31. Riedesel C. P., Clear A. L., Cross G. W., Hughes J. M., Simon & Walker H. M. Academic integrity policies computing education. 2012. <https://doi.org/10.1145/2426636.2426638>

32. Ruipérez G., & García-Cabrero J.-C. Plagiarism and academic integrity in Germany. *Comunicar*. 2016. № 24(48). C. 9–17. <https://doi.org/10.3916/c48-2016-01>

33. Sadowski K. (2021). Implementation of the New European Bauhaus Principles as a Context for Teaching Sustainable Architecture. *Sustainability*. 2021. No 13(19), 10715. <https://doi.org/10.3390/su131910715>

34. Santos C. C., Santos P. S., Sant’ana M. C., Masuda H., Barboza M. B., Vasconcelos, S. M. R. Going beyond academic integrity might broaden our understanding of plagiarism in science education: A perspective from a study in Brazil. *An Acad Bras Cienc*. 2017. No 89 (1, Suppl). P. 757–771.

35. Semenoh O. M., Semenikhina, O. V. and Bezuhlyi D. S. Formation of the teacher-researcher academic culture in a digital creative environment”, ITLT, vol. 62, no. 6, pp. 240–251, Dec. 2017., c. 243. doi: 10.33407/itlt.v62i6.1917.

36. T. Fishman (Ed.). The Fundamental Values of Academic Integrity. International Center for Academic Integrity

37. The Bucharest Declaration concerning Ethical Values and Principles for Higher Education in the Europe Region. URL: [https://iqa.kz/images/doc/Bologna/Bucharest%20Declaration%20\(2004\).pdf](https://iqa.kz/images/doc/Bologna/Bucharest%20Declaration%20(2004).pdf)

38. Van Deynze F., Santos P. National policy responses to European institutional pressures on doctoral education: The case of Flanders and Portugal. *European Journal of Higher Education*. 2020. URL: <https://doi.org/10.1080/21568235.2020.1756368>

Information about the author:

Chystiakova Iryna Anatoliivna,

Candidate of Pedagogical Sciences, Professor,

Head of Postgraduate and Doctoral Studies

Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko

87, Romenska str., Sumy, 40002, Ukraine